

Forord

”Dagens og fremtidens museer må ikke ha som mål å representere staten, men å gjenskape enkeltmenneskers verden,” skrev Orhan Pamuk i ”Et beskjedent manifest for museer” (*Aftenposten* 2. mai 2012). Han lanserte dette manifestet samtidig med åpningen av Uskyldighetens museum i Istanbul, museet han bygget opp samtidig med at han skrev romanen av samme navn. Pamuk skapte museet og romanen så å si som deler av det samme verket. Romanens hovedperson og museets hovedperson Kemal er den samme, kvinnen han elsker er inngående portrettert begge steder, og moderniseringen og endringen av byen Istanbul på 1900-tallets andre halvdel danner ramme og tematikk både i boka og i museet. De 83 montrene i museet tilsvarer de like mange kapitlene i Pamuks bok.

Museene må, slik Pamuk framstiller det, gjør den samme jobben som romanen, å fortelle og belyse individets vilkår i den moderne verden. Pamuk ønsker seg altså museer som kan utforske og formidle enkeltmenneskers liv og historie, hvordan erfaringer og erindringer er innfelt i og deler av den store historien. I sitt eget fiksjonsmuseum har han stilt ut over 4 213 sigarettsneiper med merkelapper som forteller hvor og når den elskede røkte dem. Montrene er tablåer, noen ganger minner de om surrealistisk kunst, andre ganger om settelapper, og andre igjen om teaterscenemodeller. Det de alle understreker er imidlertid betydningen av de ubetydelige og hverdagslige gjenstandene vi alle omgir oss med. Hvordan innpakningspapir, gamle bilder eller smaken på et nytt brusmerke gjør inntrykk, gir varige minner, og kan formidle fortiden på måter som ingen store nasjonale museer er i stand til. ”Fremtidens museer blir å finne innenfor våre egne hjem,” skriver han. I 2014 fikk Uskyldighetens museum prisen som årets europeiske museum.

Som Pamuk er mange av dette nummerets artikkelforfattere opptatt av å utforske forholdet mellom enkeltmenneskets historie og museet som offentlig rom. Anne-Sofie Hjemdahls artikkel om et fotomateriale fra Kunstindustrimuseet i Oslo har som undertittel, ”Om det private i museets kunnskapsprosjekt”. Hun styrer blikkene våre mot et materiale som viser hvordan det private er sammenviklet med det offentlige. Direktørparet ved Kunstindustrimuseet i Oslo har på 1950-tallet foregrepet Pamuks påstand om at fremtidens museer vil finnes i våre egne hjem, og har avfotografert sin egen garderobe, på sine egne kropp, i eget hjem – som riktignok lå på toppen av museet de begge arbeidet i.

Pamuks museum har ekte gjenstander, men historien som fortelles er en fiksjon. Hedvig Mårdhs artikkel om scenografi og kunstneriske intervensjoner i

historiske hus beskriver hvordan kunstneriske intervensjoner og fiksjoner har inntatt de historiske ”hjemmuseene”. I disse museene er det derfor spesielt interessant å utforske samspillet mellom kunst og kulturarv, hevder hun. Med det utfordres også grensene mellom historiske fakta og estetiske opplevelser. En beslektet problematikk er tema for Pernille Henriette Wiils utforskning av det historiske huset, hvor hun teoretiserer hva som skaper atmosfære og hva som skjer mellom huset og oss som tilskuere. Og igjen er det den rammen i liten skala som Pamuk etterspør, som er viktig. Det er det beskjedne museet, med sine spor etter levd liv, som er avgjørende for våre opplevelser av disse rommene.

Små museer, historiske hus eller hjemmuseer er ikke nye fenomener, og de nordiske landene er kanskje spesielt hjemsoekt av dem. Dette nummeret av *Nordisk Museologi* viser likevel til en ny interesse og aktualitet for disse museene. Kanskje henger dette også sammen med en fornyet interesse for å undersøke hvordan museumsgjester faktisk sanser og erfarer – og lærer.

På en rekke ulike måter blir dette tematisert i nummerets ulike bidrag. Ingrid Vatne analyserer to formidlingssituasjoner ved museet Den Gamle By i Aarhus, og undersøker på talehandlingsnivå hvordan publikums deltakelse får betydning. Hun tematiserer nettopp forskjellen på å sette erfaringsdannelse eller informasjon som målet for museumsformidling. I det samme museet har man eksperimentert med å bruke Instagram som innsamlings- og dokumentasjonsmetode. I artikkelen av dette navn, med undertittelen ”Eksperimenter med brukerskapt fotodokumentation”, viser forfatterne en annen mulighet for publikum til å delta, og til å skape mening, enn den klassiske levendegjørende formen. Deres forsøk viste at bruken av sosiale medier generelt, og Instagram spesielt, er en vei å gå både for å samle materiell såvel som immateriell kulturarv.

Men hva er det egentlig vi vil at museumsgjester skal få med seg fra et museum? Og gjøres det nok for å etterleve målsetninger om et inkluderende og tilgjengelig museum? Anna Karina Kjeldsen og Matilde Nisbeth Jensen har undersøkt tekster fra ti danske museer og evaluert deres tilgjengelighet. Ut ifra en rekke kriterier kan de påvise hvor skoen trykker, og tekstene slutter å være så tilgjengelige som de kunne være. Avslutningsvis peker de også på en rekke tommelfingerregler for hvordan tekster kan kommunisere bedre.

For Pamuk har de store nasjonale museene utspilt sin rolle. ”Mindre, mer individualistiske – og billigere – museer er en absolutt nødvendighet for at de skal kunne fortelle historier i en menneskelig skala,” skriver han. Det å fortelle historier i en menneskelig skala er også tematikken for Christian Sørhaugs artikkel. Men hans inngang til å finne denne menneskelige skalaen er å inkludere gjenstander mer aktivt i våre fortellinger, eller mer presist å se på gjenstander som virksomme i det han kaller arbeidsgrupper. Det kreves en ny forståelse av etnografika, en ny teoretisering av hva de kan være, hevder han, for at vi skal

kunne utnytte deres potensiale til å fortelle historier i en menneskelig skala – for både publikum og de som får sine liv stilt ut i etnografiske museer. 3

Med denne brede viften av artikler håper vi at leserne kan gjenkjenne den mangfoldigheten og menneskeligheten som utspiller seg i museer. For oss i redaksjonen har arbeidet med dette nummeret bidratt til å gi oss nye perspektiver på museene og til å se en fornyelse av den nordiske museologien. Og så har også redaksjonen blitt fornyet. Etter sine mange år som hardtarbeidende hovedredaktør og som dansk redaktør for tidsskriftet har Ane Hejlskov Larsen nå ønsket å konsentrere seg om andre oppgaver, og vi er dypt takknemmelige for hennes lange innsats. Vinnie Nørskov har tatt plassen som dansk hovedredaktør, og presentasjonen av henne åpner dette nummeret.

Brita Brenna